

Василь Бондар

ПЕКЕЛЬНІ ГОНИТВИ

Повісті

Київ

УДК 821.161
Б81

Бондар Василь

Б81 Пекельні гонитви : повісті. Київ : Видавництво Ліра-К,
2024. 340 с.

ISBN 978-617-520-689-8

«Любов до нещасного народу» – цю фразу зронила вчителька в одній із повістей книги, яку ти тримаєш в руках, читачу. Як покарання і засторогу. Змістом цієї фрази наповнені серця і діяння українців найдраматичніших періодів ХХ століття – повстанського руху 20-их, розкуркулення в 30-их, спроба вирватись із більшовицького зашморгу в 40-их. Без цього відчайдушного і героїчного чину ми не мали б відновленої незалежності у 90-их і подолання рашизму в сучасну добу.

«Пекельні гонитви» – художній літопис національного визволення народу, приспаного брехливим братерством.

УДК 821.161

ISBN 978-617-520-689-8

© Бондар В., 2024

© Видавництво Ліра-К, 2024

ПОВНИЙ КАВАЛЕР

повість

1.

Він знав, точніше здогадувався, що мають вручити Якусь нагороду, бо начальник військових таборів учора покликав же не випадково й наказав на ранкову перевірку з'явитись по формі й при усіх регаліях. «А шо таке сталось?» – поцікавився гвардії старший сержант, чим викликав неприховане обурення полковника Конопльова: «Уставним язиком пользоваться, сержант! – аж скрикнув несподівано начальник. – А то вернулись на свою Хахляндию, и устав – похую?» «Никак нет, товариш полковник!» – виструнчився воїн, аж руки притиснув по швах. «Вот так, значит... Иди отдыхай... Стой! Почему хромаешь?» Боець знітився: «Да чепуха, товариш полковник: щиколотка потянул...» «Что потянул?» «Ну, это... Здесь вот косточка, в нас говорят: щиколоток...» «Лодыжка... Давно?» «Дня три назад... нечаянно на булыжник...» «Болит?» «Терпимо...» «В госпиталь немедля! Завтра после строя, понял, щиколоток?.. Сталин-

скої армії не нужны хромоногие». «Так точно!» – в тон полковнику відповів гвардії старший сержант.

Він здогадувався, бо після війни вручення нагород стало звичним явищем, особливо з тих запеклих боїв у Європі, коли мов у калейдоскопі мінялись місця дислокації частин, переформовувались підрозділи, гинули й пропадали друзі, живі люди, **що** вже говорити про нагороди...

На ранковій повірці взводний Кокуленко стояв з начальником таборів:

– Хмирно! – гугняво скомандував він. – Равнение напра-фо! Таварих палковник!..

– Отставить! Вольно, – полковник окинув поглядом шеренги, потім пересунув наперед сумку-планшет, відстібнув клапан і вийняв блокнот. Погортав сторінки й, зупинившись на одній, пафосно мовив: – Товарищи бойцы! Сегодня наша непобедимая армия во главе с Генералиссимусом Сталиным пополняется новыми кадрами, молодыми бойцами. И они должны знать о том, как завоёвывалась наша победа в борьбе с жестоким фашистским врагом. Героизм и мужество живых и мёртвых не должно забываться. Вот и сегодня у нас есть повод вспомнить о тех героических днях и сражениях, в которых принимали участие бойцы нашего подразделения. Взвод, смирно! Гвардии старший сержант Гардей Чернабров, выйти из строя на три шага!

Гвардії старший сержант Гордій Чорнобровий торкнув лівою рукою плече вояка в передньому ряду, перемагаючи біль у щиколотку лівої ноги, відчеканив стройових три кроки й, ледь помітно хитнувшись, розвернувся обличчям до шеренги.

– Приказом по Ржищевских военных лагерях номер...

Гордій лиш піймав у сильце пам'яті слова «на переправі річки Прут» та «орденом Слави другого ступеня», коли до

нього підступився полковник Конопльов, відстібнув орден з жовтою солдатською зіркою, посунув її трошки вправо, а на вільне, не вибілене сонцем місце пристібнув такий же знак, лиш зірка срібна, і поплескав бійця по плечу:

– Полный кавалер, поздравляю!

– Служу Генералиссимусу! – карбуючи кожен склад, чітко й голосно відповів воїн, приклавши випростану п'ятірню до пілотки. А що так віддано і нестандартно, то аж сам начальник таборів виструнчився, як юначок.

– Через час быть на капэпэ – подброшу до Києва, – тихіше мовив полковник. І грізнішим голосом додав: – Стать в строй!

Після розводу друзі обступили колом: де це було? коли? за яких обставин? Торкали нагороди пальцями, придивлялись, чи не змінився орден чимось – від війни два роки минуло, плескали по плечу: молодець! герой! могорич!

– Гемеля, х тебя причитаєтха! – голосніше за всіх вимагав взводний Борис Кокуленко, односелець.

– Ось повернусь із шпиталю...

У Києві він був уперше. Пів-Європи за рік із гаком устиг побачити, а в Києві досі не доводилось. Начтаб підвіз його до самого шпиталю на Печерську, назад повертатися порадив залізницею, бо за день чи й вдасться йому обстежитись – народу зараз в лікарнях, особливо в військових... Гордій побоювався, аби тріщини не виявилось у щиколотку, так пече нестерпно ось який день, і нога ліва внизу, де ступня, спухла, що з онучею в чобіт не можна було взути.

Він подякував начтабу за дорогу, уявивши як би це йому, недотепному, самому довелося сюди добиратись із Ржищева. При згадці про це містечко, в якому розташували частину їхньої дивізії ще позаминулого року восени після завершення японської кампанії, в Гордія

замлоїло всередині: це ж Київщина – а Торговиця найпівденніша точка цієї області. Проте за півтора року йому так і не вдалося відпроситися до матері. Може, хоч тепер ось, як став повним кавалером. Полковник Конопльов наказав йому їхати у шпиталь з орденами на грудях – на багатьох, мовляв, такий вигляд магічно діє, в шпиталях зокрема. Чудний такий, вчора визвірився на нього, Хахляндія йому поперек горла стала, а сьогодні солдатом наче рідним сином опікується. Як прощались і Гордій подякував, то майор приклав руку до козирка і, вирячивши очі, сказав: «Служу Генералиссимусу!», ще й прикліпнув змовницьки, бестія. І по дорозі розпитував про батьківщину, про матір, щось записав собі в планшетку. «Ты теперь – гордость нашего подразделения! Будут проблемы – обращайся лично...» – на таку увагу солдат не сподівався. «Умом Россию не понять» – це правда. Хоча в їхньому Другому Українському фронті служили переважно українці, але й багатьох росіян за війну пізнав Гордій – такі різні, такі всякі... В одному однакові: гонор непомірний, наче як вища раса чи що...

Шпиталь знаходився за невисоким муром, недавно, видно, побілений вапном, білі плями на землі ще не заросли травою. З розчиненої брами виїхала крита машина з червоним хрестом на кабіні. Гордій хотів було пройти на територію шпиталю, поки брама не зачинилась, але його зупинив солдатик із автоматом за плечима:

– Калитку видал? – спитав строго. Мацнув поглядом Гордієві груди й мовив примирливіше: – Вход на територію ліцебного заведенія персональним лицам – через калитку.

За металевою скрипучою хвірткою потребували солдатську книжку й направлення у шпиталь. Так само і в

прийомному покої. Всюди сиділи молоденькі безвусі солдатики, служба в яких тільки-но починалась.

– Госпиталь переполнен, – сказав йому такий же юначок, оглянувши документи, але затримав погляд на орденах і додав: – Попробуйте пробитися к дежурному врачу: первый корпус налево.

Пробиватись не треба було: біля дверей чергового лікаря не було жодної душі й сам кабінет, Гордій посмикав за ручку дверей, був замкнений. Гордій вернувся в прийомний покій: юначок уже куняв на посту, а тому роздратувався, коли побачив гвардії старшого сержанта. Та враз скочив з місця, як ошпарений:

– Товариш начальник госпиталя, на ввереном мне объекте...

– Вольно.

З невисоким на зріст майором медичної служби у кімнату зайшли ще двоє військових, чоловік і жінка, в накиннутих наопах білих халатах.

– И здесь у нас одна вакансия, – пояснював майор на ходу, міряючи простору кімнату по периметру. Й мало не наткнувся на Гордія. Повернувся до юного солдатака: – Почему посторонние?

– Товариш майор, в меня вот направление... – Гордій вийняв учетверо складений папірець і подав начальникові шпиталю. Той невдоволено глянув на Гордія, потім зиркнув на гостей у білих халатах і розгорнув папірець. Читав. Ті двоє шептались про щось між собою. Солдат-юначок стояв струнко і не зводив очей з начальника.

– Как же это вас отравили из части сегодня, когда в нас рентген по вторникам и четвергам? А сегодня пятница... Вот бардак!.. – з притиском мовив майор, повертаючи направлення. – Нога болит сильно? Ходить можешь?

– Терпимо, – як і вчора, відповів Гордій.

– Приезжай во вторник, – сказав майор. І подався до дверей. – Везде бардак...

Гордій розгубився: як же це зі Ржищева могли так халатно відправити його проти суботи? А далі вихідний... Треба якось добиратися назад. Тільки час дарма згаяв.

Він вийшов на ганок. Постояв, роззирнувся: туди-сюди снували люди у військовому й білих халатах. Поміж двоповерховими корпусами стояв просторий захисного кольору брезентовий намет з вікнами-клапанамі. Це трохи нагадувало фронтові будні. Двічі він лежав у шпиталі. Але друге поранення ніщо в порівнянні з тим, як його скосило під Кишиневом: місяць провалявся. Куля навиліт пройшла через легені. Ще й так, слава богу, живий zostався, бо всі його друзі-новобранці березня 44-го у перші ж місяці погубились: ні зброї, ні обмундирування... Як його тепер на очі односельцям показуватись? Наче ти винен, що тебе не вбило...

Гордій уявив свою білу хату під солом'яною стріхою, довгий і вузький, як вуж витягнутий, город до Синюхи, верби в березі, просторе подвір'я в кучерявому споришеві, високий, у зріст людський, лозоплетений тин, що відділяв їх від сусідів Кокуленків – батько плів, а вони з сестрою носили з горища з зими заготовлене ріще гнучке, як батоги... Колись їх фотографував якийсь заїжджий фотограф на обійсті, потім та фотокартка висіла у окремій рамочці над вікном: хата, як писанка, з острішками на кутах, з кроквами-циркулями кривуватими обабіч димаря, вікна невеличкі на три шибки (одна зверху, дві внизу), старосвітські, двері важкі дубові, що самі біжать у сні, і вони, Чорноброві, усією родиною, перед хатою – сидять бабуня на табуреті у святковому вбранні як намальова-

ні (чобітки юхтові, корсет, плахта, очіпок, коралі, полики вишиті чорно-червоними ружами), мати простоволоса у блузочці з короткими рукавами, також вишитими, руки склала в пелені, дід на лавці перед вікном якийсь такий чорний, що й не розпізнаєш, тільки по кашкету з пальоним козирком можна вгадати; батько ще геть молодий, чубатий, босоногий, паском армійським підперезаний, посміхається, і дітей раз-два-три-чотири-п'ять-шість-сім – хто стоїть під лісою з перекинутими гладущиками на стовпцях, хто, як Ганя, коло матері притулилася, в сарафані довгому до п'ят і з шлейками, двоє маненьких на руках у батька й матері – тільки лоби блищать і бублики завбільшки з голову в руках тримають, а найближче до об'єктива він, Гордій, із старшим братом Назаром – лежать у споріші на боку, витягнувши й закинувши нога на ногу... І черешню з-за їхньої хати видно, і за плотом сусідську хату в причілок. Це було перед великим голодом. Може, й перед колективізацією. Тепер їх двоє лишилось – він і сестра Ганя: звідколи її забрали у 43-ому в Німеччину, то й не бачились. Позаторік літом писала, що вже вдома...

Гордій зійшов з ганку й оглянувся довкруг, аби стрільнути в кого цигарку. Хоч давно вже не курив, кинув після другого поранення. А тут закортіло подавитись димом. Так з цим непереборним бажанням і вийшов за браму шпиталю.

Небажання повертатись одразу в частину підсилилось спогадом про село: як там мати з сестрою? Йому враз так захотілось плюнути на все і як на крилах податись у Торговицю. Бодай на день, на півдня. Бодай одним оком глянути і... І то було б легше. Бо рік чи й більше ніхто не обзивається. Ще сестра позатого літа писала, як вернулась з Німеччини, що батька нема – помер одразу,

як тільки вернувся з війни. І щось про дядька Перекоса натякала, але поспробуй розбери її натяки: кривий шлях, незвіданий йому послався... Хоча Гордій і здогадувався, та гнав той здогад пріч...

Він пройшов кількесот метрів в невідомому напрямку і подумав, що треба зорієнтуватись. Чув мимоволі, як всередині посмоктувало, глянув на годинник: за розкладом обід уже проминув. Десь би треба було перекусити. Тут, у міському закапелку, нічого не знайти: поближче до центру треба добиратись. Язик до Києва доведе? А в Києві? І відчув, як нижче солдатського ремня тисне, нагадавши, що випив у дорогу дві кварта чаю. Сонце припікало, як у пустелі, і підсилювало бажання. В кінці вулиці Гордій зауважив червоний трамвай, точно такий, як його малювали в букварі на літеру Т. Він повільно наближався до розвороту, і Гордій подумав, що він ще встигне заскочити в кущі бузку, яким заросла вся околиця чи вигін, не має значення. Він прискорив крок, геть забувши за травмовану ногу, зайшов глибше у гущавник і зупинився: перед ним лежала мертва людина. Що мертва – не було жодного сумніву: по очах, чорних ранах замість очей, середніх літ чоловіка лазили великі мухи й ворушилась черва. Гордій інстинктивно відступився на крок, ще зауважив, що чоловік був босий і в брилі – і вискочив із кущів як пробка. До смерті він звик на війні, але це було щось страшніше.

Він підійшов до будочки на кінцевій зупинці трамваю і, перемагаючи хвилювання, сказав якомога спокійніше у віконце жінці, що сиділа як мумія, закутана при такій жарі у грубу хустку:

– Там он, в кущах, лежить чоловік мертвий...

– В сірєні? – перепитала вона, повернувши злегка голову. – І чого вони всі сюди злазяться?

– Ви мене питаєте? – не зрозумів її гніву Гордій.

– Та йди собі, куди йдеш... Приїжджають сюди здихати, наче тут могильник який...

Далі слухати цю бридню Гордій не хотів. І тільки вскочив у трамвай, як той рушив. І скрипів, і вищав, і зовсім не був схожим на того червоного й радісного, з букваря. На зупинках заходили люди, вмощувались на твердих дерев'яних лавицях: якісь задумані й чорні, як курка в дощ. Підійшла кондукторка й мовчки витріщилась на нього, а він не знав, що вона хоче, та потім враз спохопився й подав у жмені копійки, а вона вибрала кілька монет, ще трохи притримала погляд і мовчки відійшла. Йому здалось, що й вона дивилась не на нього, а на його три однакових ордени з гвардійською колодкою.

Куди іде цей трамвай? Він вскочив, навіть не поцікавившись, що в того на чолі написано. І коли спитав сусіда лавкою спереду, то сусід глянув на Гордія, як на божевільного, але відповів чемно:

– На вокзал. На залізничному вокзалі остання зупинка.

На вокзалі народу було стільки, наче весь Київ сюди з'їхався. Але Гордій одразу зрозумів, що це не Київ. По одягу, по розмовах – село. І щось заклекотіло в його душі, забурунило!.. Чого вони такі обдерті та нещасні зі своїми торбами й лантухами? Що вони тут шукають, куди товпляться? Гордій проштовхувався в юрбі, заглядав селянам у очі, але ті очі були байдужі й нерухомі. Як в отого чоловіка в кущах бузку.

Надворі ревнув паротяг і народ гунув в одному напрямку: на перон. Гордія підхопило й понесло тісним

людським потоком, шарахнуло об стіну й винесло перед зелені з червоним низом вагони поїзда Київ-Чоп. Лиш на пероні він випручався з юрби, відійшов на кілька кроків до стін вокзалу й спостерігав, як селяни брали приступом залізничний транспорт. Не було видно в тій сірій товкотняві ні кондукторів у синій формі, ні військових, до яких звикло Гордієве око і які мали б тут бути, у цьому некерованому стлумиську людському, де один одного готовий задушити, аби лиш видряпатись у вагон, думалося йому. Он уже й на дах стали вилазити, підставляючи один одному плече і підсаджуючи одне одного... Враз хекаючу вовтузню розсік трубний зов і шипіння паровоза, вагони дзенькнули зчепленнями, подались на метр-другий і зупинились. Хитнулась юрба, одступилась од краю перона, десь попереду пролунав розпачливий нелюдський крик, наче хтось полетів у прірву – і потяг рушив. Перед Гордієвим лицем проповзли, набираючи швидкість, зелено-червоні вагони, на приступках яких реп'яхами тримались лохматі й чорні, як земля, люди з мішками, сундуками, чемоданами...

– Що це таке робиться? – спитав він інтелігентного з вигляду молодшого лейтенанта, що вийшов на перон попідручку з вродливою і гарно одягнуною (капелюшок з вуаллю, квітчасте плаття до колін, гостроносі черевички на високому каблучці) дівчининою, коли юрба розсіялась, засмокталась переважно у душне й гамірне приміщення вокзалу. – Куди вони всі юрбою?

Молодший лейтенант зміряв його з голови до ніг. Гордієві здалось, що зробив він це презирливо. І що зараз змусить його звернутись по формі. Але той відповів крізь зуби:

– Спекулянти в Западную... Третий день торчим здесь, не можем через них выбраться...